

THE SPORTS PRESS IN OTTOMAN TURKISH AND BIOPOLITICS: BOOK REVIEW

Fatma TOMBAK ✉

Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Turkey.

 0000-0003-2439-0173

Abstract: Biopolitics consist of various methods applied by states and dominant rulers to the human body. The aim here is to make maximum use of the human body in line with the interests of the dominant elements by establishing domination by the government. As of the 19th century, biopolitics began to be implemented in the fields of sports and physical training by the European countries. Along with these countries, the Ottoman Empire gave particular importance to Westernization in this century and accelerated its modernization movements and policies, too. One of the areas of modernization is sports and physical training. During the period when the Ottoman Empire was experiencing rapid transformation, the printing and the press began to be effective in the life of the state and society and served important functions for both the state and society. The press and printing have been effective in directing societies by serving as an important tool in terms of biopolitics. This paper is a book review. The work in question includes the analysis of the news in the magazines published in Ottoman Turkish, especially sports newspapers, from the Ottoman Empire to the Turkish Republic (between 1910 and 1928) in terms of "biopolitics". In this study, the work written by Metin Karaburun, edited by Ömer Alanka, which criticized the comments of the state and philosophers on biopolitics through newspapers and sports press published in Ottoman Turkish from the last period of the Ottoman Empire until the transition to Latin letters in the Early Republican Period, was reviewed.

Keywords: Sports, Ottoman Empire, Republic of Türkiye, Turkey, Physical Training.

Citation: Tombak, F. (2024). Osmanlıca Spor Basını ve Biyopolitika: Kitap Kritiği. *International Journal of Physical Education Sport and Technologies*, 5(2), 1-5.

OSMANLICA SPOR BASINI VE BİYOPOLİTİKA: KİTAP KRİTİĞİ

Özet: *Biyopolitika, insan bedeni üzerine devletler ve hâkim yöneticiler tarafından uygulanan çeşitli yöntemlerdir. Burada amaç iktidar tarafından tahakküm kurularak hâkim unsurların çıkarları doğrultusunda insan bedeninden azami derecede faydalanmaktır. Biyopolitika 19. yüzyıldan itibaren Avrupa devletleri tarafından spor ve beden terbiyesi alanında da uygulanmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti de özellikle Batılılaşmaya bu yüzyılda önem vererek modernleşme hareketlerini ve politikalarını hızlandırmıştır. Modernleşme alanlarından birisi de spor ve beden terbiyesidir. Osmanlı Devleti'nin hızlı dönüşüm yaşadığı bu dönemde matbaa ve basın da devlet ve toplum hayatında etkili olmaya hem devlet hem de toplum açısından önemli işlevler görmeye başlamıştır. Basın ve matbaa biyopolitika açısından önemli bir araç görevi görerek toplumların yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Bu çalışma bir kitap incelemesidir. Ele alınan eser Osmanlı'dan Cumhuriyete (1910-1928 yılları arasında) Osmanlıca yayınlanan mecmualarda özellikle spor gazetelerinde yer alan haber metinlerinin "biyopolitika" açısından analizini içermektedir. Çalışmada Osmanlı Devleti'nin son döneminden başlamak üzere Erken Cumhuriyet Döneminde Latin harflerine geçinceye kadarki süreçte Osmanlıca çıkan gazeteler ve spor basını üzerinden devletin ve düşünürlerin biyopolitika hakkındaki yorumlarını inceleyen ve Ömer Alanka'nın editörlüğünde Metin Karaburun tarafından yazılan eser kritik edilmiştir.*

Anahtar kelimeler: Spor, Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti, Türkçe, Beden Eğitimi.

Biyopolitika, insan bedeni üzerine devletler ve hâkim yöneticiler tarafından uygulanan çeşitli yöntemlerdir. Biyopolitika ile iktidar, hâkim unsurların çıkarları için insan bedeninden azami derecede faydalanmaya çalışır. Biyopolitika çeşitli alanlarda uygulanmıştır. 19. yüzyıldan itibaren Avrupa devletleri tarafından spor ve beden terbiyesi alanında da uygulanmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti ise özellikle modernleşmeye önem verdiği 19. yüzyılda spor ve beden terbiyesinde bu yönde politikalar takip etmiştir. Osmanlı Devleti'nin hızlı dönüşüm yaşadığı bu dönemde matbaa ve basın da devlet ve toplum hayatında etkili olmaya hem devlet hem de toplum açısından önemli işlevler görmeye başlamıştır. Basın ve matbaa biyopolitika açısından önemli bir araç görevi görerek toplumların yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nde spor basınına biyopolitika açısından ele alan bir kitabın incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Eseri tanıtarak ve değerlendirerek Osmanlı Dönemi basınında biyopolitikaya yönelik unsurlar ve bu alanda yapılan

çalışmaların tanıtılmasına ve bu kitabın değerlendirilmesi yapılarak gelecek çalışmalara katkı sunmak amaçlanmıştır.

Çalışmada incelenen eserin künyesi şu şekildedir: Metin Karaburun, Osmanlıca Spor Basını ve Biyopolitika, Ed. Ömer Alanka, Efe Akademik Yayıncılık, Ankara 2023.

Eserin sayfa sayısı 152'dir. Önsöz ile başlayıp Teşekkür, İçindekiler başlıkları ile devam eden kitap, Giriş, I. Bölüm (Osmanlı Devleti'nde Spor Basınına Ortaya Çıkışı), II. Bölüm (Biyopolitika ve Beden Terbiyesi), III. Bölüm (Osmanlıca Spor Basınına Söylem Analizi), Sonuç ve Öneriler, Kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

Aralık 2023 tarihinde yayınlanan çalışma, Ömer Alanka'nın editörlüğünde gerçekleştirilmiştir.

Osmanlıca Spor Basını ve Biyopolitika adlı bu eser Nisan 2023'te Atatürk Üniversitesi'nde Ömer Alanka danışmanlığında Metin Karaburun tarafından

hazırlanan “*Osmanlıca Spor Basını ve Beden Terbiyesi: Biyopolitik Bir Yaklaşım*” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Eserde Osmanlı Devleti’nin son döneminden (1910 yılından) başlamak üzere Erken Cumhuriyet döneminin 1 Kasım 1928 Latin harflerine geçiş sürecine kadar olan dönemdeki spor basını biyopolitika çerçevesinde ele alınmıştır.

Eser, Giriş ve 3 bölümden oluşmaktadır. Girişte (Karaburun, 2023: 9-13) kısaca spor, beden terbiyesi ve bunların devletler için, Osmanlı Devleti için bir iktidar aracı olarak kullanılması anlatılmıştır.

Birinci bölümde Osmanlı Devleti’nde basın ortaya çıkış süreci ele alınarak ilk gazeteler anlatılmış, ilk spor haberi yapan gazete ve spor gazetelerinin ortaya çıkışı hakkında bilgi verilmiştir (Karaburun, 2023: 13-60). Bu bölümde, özellikle spor gazeteleri hakkında tek tek bilgi verilerek gazetelerin kurucuları, gazetelerin kaç sayı çıktığı ve ele aldıkları konular ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

İkinci bölümde biyopolitika ve beden terbiyesi ilişkisi ele alınmıştır. Yazar tarafından öncelikle biyopolitika kavramı ve düşüncesinin tarihsel kökeni incelenmiş, G. W. Harris, Michel Foucault, Giorgio Agamben, Ferenc Feher ve Agnes Heller gibi filozof ve düşünürlerin biyopolitika hakkındaki görüşlerine ve çalışmalarına yer verilmiştir. Bu bölümde özellikle Foucault, Agamben gibi bu konuda önemli çalışmaları olan düşünürlerin eser ve çalışmaları ayrıntılı bir şekilde aktarılmıştır (Karaburun, 2023: 64-70). Ayrıca beden terbiyesi kavramı ve gelişimi, beden terbiyesi ve spor hakkında Osmanlı düşünürlerinin fikirleri ve hükümetin bu konulardaki çalışmaları incelenerek, Batı’nın Osmanlı’ya bu konudaki etkisi ele alınmıştır. Modern takım sporları ve Avrupa’daki bazı sporların Osmanlı devletine gelişini anlatılmış, sonrasında erken Cumhuriyet döneminde beden terbiyesi ve spor konusu okuyucuya kısaca sunulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümü yazarın ana soruna odaklandığı bölüm olmuştur. Bu bölümünde Karaburun tarafından Osmanlıca spor basınından örnekler verilerek söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Bölümün başında literatürdeki ilgili çalışmalara kısaca yer verilerek bu çalışmalar tanıtılmış; spor,

biyopolitika ve beden terbiyesi konularındaki katkıları incelenmiştir.

Çalışmanın ana bölümünü oluşturan bu kısımda spor basınından elde edilen bulgular söylem analizi yöntemi ile incelenerek çözümlenmiştir. Araştırmanın örneklemini 11 Ekim 1910 – 1 Kasım 1928 tarihleri arasında Osmanlıca basılan spor gazetelerinden seçilen haber metinleri oluşturmaktadır. Araştırma konusu olan biyopolitika haberleri ile ilgili metinler rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Seçilen basın haberleri, beden denetiminin nasıl temsil edildiğini, toplumun ve iktidarın insan bedenini nasıl denetlediğini somut bir şekilde ifade eden örnekler olarak çalışmada ele alınmış ve bu metinler biyopolitika-iktidar-denetim ilişkisi açısından söylem analizi ile değerlendirilmiştir (Karaburun, 2023: 91-139).

Eserin “Sonuç ve Öneriler” başlığında elde edilen sonuçlar paylaşılmış ve nihayetinde Karaburun, “geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemi spor basınındaki biyopolitika haberlerinin incelenerek bedeninin savaş için hazırlandığı(nı) tespit” ettiğini belirtmiştir (Karaburun, 2023: 141). Ayrıca çalışmada ifade edildiği üzere spor basınında sağlıklı bir bedenin kişiyi dış tesirlere karşı koruduğuna dikkat çekilerek, sağlıklı erkek olmanın avantajlarının okuyucuya sunulması yoluyla insanların spora teşvik edildiği tespit edilmiştir (Karaburun, 2023: 141).

Yazar tarafından “*biyopolitikanın çıkarı özneyi mümkün olabildiği kadar hayatta tutmak ve onun bedeninden mümkün olduğu kadar faydalanmak*” olarak ifade edilmiştir (Karaburun, 2023: 142).

Eserde, ülkenin kurtuluşunun atik, çevik, kuvvetli gençlerle olacağını spor basınında vurgulandığını belirtilmiş, yine Osmanlı ve erken Cumhuriyet döneminde sadece siyasi açıdan değil, ruhen ve bedenen de ideal vatandaşın yetiştirilmek istendiği görülmüştür.

Çalışmada tespit edilen önemli sorunlar ve öneriler de okuyucu ile paylaşılmıştır (Karaburun, 2023: 142-143). Eserin alana katkı sağlayacağı noktalardan biri olarak bu kısım öne çıkmaktadır. Bu bölümde, yazar okuyucuya, araştırmacılara ve bu alanda çalışan

akademisyenlere yapacakları çalışmalarda yol gösterici bir katkı sağlamıştır.

Eser, akademik bir çalışma olarak hazırlanmış, sporda, beden terbiyesinde ve biyopolitikada spor basınının nasıl araç olarak kullanıldığını dönemin kaynaklarından örnekler vererek ortaya koymuştur.

Eser akademik bir dille yazılmasına rağmen spora meraklı ve bu konuya ilgi duyan herkesin anlayabileceği bir sadeliktedir; ancak eserde “indeksiz” olmaması araştırmacıların işini zorlaştıran bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Karaburun’un çalışmasında kullandığı ve/veya atıf yaptığı bazı eserleri metin içerisinde belirtmesine rağmen kaynakçada yer vermemesi diğer önemli bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Örneğin eserin 66. sayfasında APA sistemi ile gösterilen atıf sisteminde yer verdiği “Koç” soyadlı kişinin çalışması “Koç, 2018” kaynakçada bulunmamaktadır.

Eserin eleştiri alabileceği en önemli husus ise Osmanlı ve Türk sporundaki beden terbiyesi politikalarına Avrupa merkezli bir yaklaşım göstermesidir. Örneğin yazar “*Bu bağlamda asker-millet kurgusu ilk kez Avrupa’da gözlenmiş ve küresel manada da karşılık bulmuştur. Öyle ki Osmanlı’da da böyle bir düşüncenin gelişimi Batılı örnekleri ile benzerlik göstermiştir*” (Karaburun, 2023: 78) diyerek Avrupa’dan asker-millet kurgusunun Osmanlı’ya geçtiğini ifade etmiştir. Halbuki Türkler asker-millet olarak militer/askerî bir toplum anlayışına en eski tarihlerinden itibaren sahip olmuştur (Kafesoğlu, 1998; Gömeç, 2006; Otkan, 2018; Ögel, 2020). Araştırmacıların tespit ettiği şekliyle “*ordu millet*” (Kafesoğlu, 1998: 283; Gömeç, 2006: 74) olarak tanımlanan Ortaçağ Türklerinde çoğu zaman akınlara ailelerde askerlerle beraber giderdi (Ögel, 2020: 233). Destanlar, yabancı seyyahların gözlemleri, dönemin kaynak eserleri incelendiğinde bu açıkça görülmektedir. Örneğin Orta Asya’da eski Türklerin komşusu olan Çin kaynaklarında buna dair örnekler görülmektedir. Tarihçi Shi Ji’nin kayıtlarına göre Hun Türkleri “*güçlü ve sağlıklı olanı önemserler, yaşlı ve zayıfı küçümserler*” ve Hunların “*erkek çocukları koyunlara biner, kuşlara ve farelere yay gerip ok atarlar*”dı (akt. Otkan, 2018: 23). 13. Yüzyıl sonlarında

Anadolu’yu ziyaret edip Ortaçağ’da Anadolu Türkleri hakkında seyahatnamesinde bilgi veren Ricoldus de Monte Crucis “*bilhassa kadınları son derece korkunç ve kuvetlidir*” (2018: 42) dediği eserinde, Türklerin savaşçı bir toplum olarak askerî üstünlüklerini dile getirir (2018: 42-43). Destanlardan bir örnek verilecek olursa Türklerin kültür hayatını en iyi yansıtan destanlardan biri olan Dede Korkut Destanları incelendiğinde “kahramanlık” Türk kültüründe kişinin en önemli karakter özelliklerinden biridir (Binyazar, 2008: 48-49). Yine kaynakların verdiği bilgilere göre Türkler “*savaşta ölmeyi şeref sayarlar, hastalanarak ölmekten utanırlar.*” (Rasonryı, 1996: 63). Ancak eserde Osmanlı’da asker-millet kurgusunun Batı’nın ve modernleşmenin etkisi ile başladığı dile getirilmiş (Karaburun, 2023: 79), bu konuda Türklerin toplumsal ve kültürel yapısından kopuk bir analiz yapılmıştır. Ayrıca yazarın zaman zaman okçuluk, güreş, at sporları gibi kadim Türk sporlarına değinerek bu konuda kendisi ile çeliştiği de görülmektedir (Karaburun, 2023: 108 ve 140).

Eserin de ortaya koyduğu önemli noktalardan bir diğeri de kültürel dönüşümün ortaya konulmasıdır. Eski Türklerde kadın-erkek toplumsal hayatta ve savaşta birlikte mücadele ederken (Kurtoğlu, 2021: 19-25; Adak, 2022) son çağlarda kadının toplumsal hayattaki konumunu kaybettiği görülmektedir. Savaşlarda erkek bireyler ön plana çıkınca onlara yönelik politikalar ağırlık kazanmış bu durum spora ve beden terbiyesine de yansımıştır. Bu nedenle spor ile ilgili politika ve spor basınında kadının spor ve beden terbiyesi “doğurganlık ve ahlaklı anne” konularına indirgenmiştir.

Kaynaklar

- Adak, M. (2022). "Türk Kültüründe Toplumsal Cinsiyet Bağlamında; Dânişmend Gazi Destanı'nda Kadın Kahraman: Efrumiye", Uluslararası Sosyal Bilimlerde Kadın Çalışmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı içinde, Ed. Ömer Subaşı, Asaf Özkan, Ümit Kılıç, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2022, s. 443-455.
- Binyazar, A. (2008). Dede Korkut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Crucis, R. D. M. (2018). Doğu Seyahatnamesi: Bir Dominikan Keşifin Anadolu ve Ortadoğu Yolculuğu 1289 - 1291. Çev: A. Deniz Altunbaş. Kronik Kitap.
- Gömeç, S. (2006). Türk Kültürünün Ana Hatları, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1998). Türk Milli Kültürü, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Karaburun, M. (2023). Osmanlıca Spor Basını ve Biyopolitika, Ed. Ömer Alanka, Efe Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Kurtoğlu, Y. (2021). Eski Orta Asya Türk Devletlerinde Aile, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Otkan, P. (2018). Tarihçinin Kayıtlarına (Shi Ji) Göre Hunlar, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Ögel, B. (2020). Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.
- Rasony, L. (1996). Tarihte Türklük, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.

